

IEVA VĪTOLA

TEIKAS KĀ MANTAS VIETU IZPĒTES AVOTS

Pētījumā par mantas vietām¹ galvenokārt izmantotas publicētas un arī nepublicētas latviešu tautas teikas. Lai izzinātu mantas vietu izplatību, nozīmi un funkcionālo nišu Latvijas kultūrvēsturiskajā ainavā, pieteiktās tēmas izstrādē izmantoti arī Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centra arhīva (PDC) materiāli, kuri, tāpat kā teikas par mantas vietām, sniedz informāciju par visu Latvijas teritoriju kopumā.

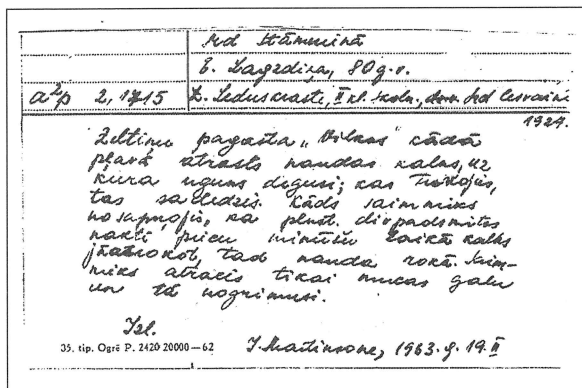
Šī raksta ietvaros, ievērojot folkloras kā avota specifiku, tiks analizēta teiku nozīme mantas vietu izpētē.

Latviešu folkloras krātuves (LFK) fondos glabājas pāri par 57 000 teiku², kas pierakstītas un vāktas, sākot ar 19. gadsimta pēdējo ceturksni. Pētījumam ir apzināti vēl nepublicēti teiku teksti par apslēpto mantu, kas atrodas LFK teiku kartotēkā, kur nelielās kastītēs tematiskās grupās ir sakārtotas latviešu tautas teiku anotācijas³ (sk. 1. att.). Kartotēkā teiku anotācijas sakārtotas trijās kategorijās – mitoloģiskās teikas, izcelšanās teikas un vēsturiskās teikas. Šāds dalījums, lai arī pazīstams un izmantots ne tikai Latviešu Folkloras krātuvē, drīzāk ir kritizējams, jo minētā klasifikācija ir nosacīta un mākslīga, ņemot vērā, ka vienā teiku variantā var būt vairāki dažādi motīvi. Šī iemesla dēļ darba gaitā apskatīti visi trīs teiku iedalījumi un tos strukturējošās tematiskās

¹ Mantas vietas – vietas, par kurām tiek stāstīts, ka tajās (to tuvumā) ir atradusies vai atrodas apslēpta manta. Šo vietu nosaukumā parasti klātesošs ir kāds no mantas vietu raksturojošiem vārdiem – "nauda", "manta", "zelts", "sudrabs" u.tml. Latvijas kultūrvēsturiskajā ainavā ir tādas mantas vietas kā Naudas (Mantas, Sudraba, Zelta) kalni un kalniņi, Naudas (Zelta, Mantas) akmeņi, Naudas (Mantu, Zelta) bedres vai dobes, Naudas (Sudraba, Zelta) avoti, purvi, diķi, ezeri, liči, gravas, lāmas, atvāri, Naudas pļavas, Naudas koki u.c.

² 2000. gada 1. janvārī LFK arhīva teiku kolekcijā bija 57 884 vienības.

³ Teiku kartotēka veidota 20. gadsimtā (1961–1988) LFK darbinieces, teiku pētnieces A. Ancelānes (1910–1991) vadībā. Kartotēku palīdzējuši veidot LU Filoloģijas fakultātes studenti, kuri prakses laikā sastādījuši anotācijas LFK fondos esošajiem teiku rokrakstiem un kārtājuši tās pēc teiku motīvu kataloga principa. Anotācija ietver īsu teikas satura pārskatu, teksta numuru arhīvā, informāciju par teicēju (vārds, uzvārds, dzimšanas gads, vieta), informāciju par teikas pierakstītāju (vārds, uzvārds, pieraksta vieta un laiks), kā arī anotācijas sagatavotāja parakstu un datumu.

1. att. LFK teiku kartotēkas
 anotācijas kartīte

grupas, jo nepietiekama un vienpusīga šķiet tikai vienas teiku kategorijas apzināšana – iespējams, vajadzīgie teiku teksti par mantas vietām ir ievietoti citās teiku kategorijas kastēs.

Pieņemts uzskatīt, ka klasiskajā teiku dalījumā – mitoloģiskās, etioloģiskās jeb izcelšanās un vēsturiskās teikas – adekvātāks izziņas avots vēstures pētījumiem ir vēsturiskās teikas, jo to saturs parasti vēsta par vēsturiskām vietām, personām, notikumiem, kam tiek piedēvēta vēsturiska ticamība. Savukārt par arheoloģiskajām vietām ziņas galvenokārt it kā glabā etioloģiskās teikas, tās stāsta par zemes, tās reljefa, ezeru, upju, mežu, purvu un citu objektu rašanos, kā arī paskaidro, kā tie ir ieguvuši savu nosaukumu vai vārdu. Arī šāds priekšstats, liekas, ir vienpusīgs un apstridams, jo teikās ir pārāk daudz vispārīgi līdzīgu un reizē niansēti atšķirīgu motīvu, informatīvo rakursu, kas nav tik vienkārši ierindojami trijās teiku kategorijās.

LFK teiku kartotēkā ir vairākas t.s. teiku kastes, kurās atrodas teikas par naudu. Šīs kastes izskatot, uzmanība tika pievērsta teikām, kurās minēta mantas, naudas atrašanās kādā konkrētā vietā – kalnā, avotā, dīķī, bedrē, pie akmens, koka. Ņemot vērā to, ka tautas teiku par apslēpto mantu ir ļoti daudz, pētījuma analīzei un izstrādei tika atlasītas tās teikas, kurās minēts objektu raksturojošs nosaukums – Naudas kalns, Naudas avots, Zelta akmens, Mantu bedres u.c.⁴ Šāda teiku atlase ir zināms pētījuma priekšnosacījums, pieņemot,

⁴ Parasti šīs apslēptās mantas vietas nosaukums figurē jau teikas nosaukumā, piemēram, teika par *Naudas kalnu*; lielākajā daļā teiku paslēptās mantas vietas nosaukums ir rakstīts ar lielo sākuma burtu; nereti teiku nobeigumā pēdējais teikums skan – *kopš tā laika ... sauc par ...*

ka nosaukums norāda uz unikālas kultūrvēsturiskas vietas eksistenci Latvijas teritorijā.

Teiku anotācijas, kurās minēts mantas vietas nosaukums, salīdzinātas ar teikas teksta oriģinālu jeb rokrakstu arhīvā. Veiktā salīdzināšana atklāja vairākas īpatnības saistībā ar teikas anotācijas atbilstību pierakstītajam oriģinālajam tekstam. Anotācijā, kas pārsvarā atklāj teikas galvenos motīvus un sižetisko līniju, nereti iztrūkstoša vai neprecīza ir oriģinālajā tekstā minētā mantas vietas atrašanās⁵, pārrakstot ieviesušās arī ortogrāfiskas kļūdas⁶ – šīs informācijas nianse var būt izšķirīgas, lokalizējot mantas vietas un noskaidrojot to izplatību Latvijas kultūrvēsturiskajā ainavā, kas ir viens no pētījuma galvenajiem uzdevumiem.

Turklāt teikas oriģinālajā pierakstā atklājas teicēja piebildes, būtiskas raksturojošas fineses par atstāstīto notikumu, kas ir svarīgas, lai izziņātu teikas teicēja attieksmi pret stāstāmo. Dažos manuskriptos atklājas virkne teicēja stāstīto teiku par apslēpto mantu un tās meklēšanu, kas ne tik vien atsedz mutvārdu liecību par apslēpto mantu daudzpusību un dažādību, bet dažos gadījumos arī mantas vietas kultūrvēsturisko apvidu – ziņas par citiem objektiem un notikumiem, kas arī saistīti ar apslēptām bagātībām un to meklēšanu.⁷ Salīdzinājumā ar anotāciju manuskriptos nereti rodama plašāka informācija par liecību pierakstītājiem, minēts pieraksta laiks, vieta, pierakstītāja vārds, uzvārds, vecums, reizēm arī nodarbošanās, taču teikas pierakstīšanas apstākļi, kas ļautu veikt plašāku un objektīvāku teicēja attieksmes un vietas nozīmes analīzi, lielākoties diemžēl netiek raksturoti.

Pie publicēto avotu kompleksa minami vairāki vēstītājfokloras izdevumi – A. Lerha-Puškaiša sakārtotās “Latviešu tautas teikas un pasakas” [11–15]; P. Šmita sakārtotās “Latviešu tautas pasakas un teikas” [8–10]; A. Ancelānes sastādītās latviešu tautas teiku izlases [16–18]. Šajos izdevumos atrodams salīdzinoši neliels skaits teiku par mantas vietām.

⁵ Piemēram, anotācijā minēta informācija “*Netālu no Namiķiem Vaģu zemē atrodas Naudas kalns*”, savukārt teikas oriģinālā lasāms vietvārds *Namiņi*, iekavās paskaidrojot, ka tas ir *Veģu zemē* esošais kalns (LFK 279, 1777. Karlina Cimze, 60 g. v., Cēsu Kosas Veģos; pier. P. Bozis, 1926.).

⁶ Piemēram, teikas pierakstītājas Mildas Zaubes uzvārds anotācijā ticis transformēts par teksta pieraksta vietu – Rīgas apriņķis, Zaube, lai gan teika ir par Naudas bedri Valkas apriņķa Annas pagastā.

⁷ Piemēram, LFK 280. manuskriptā atrodas vairākas teicējas Līzes Zutes 1927. gadā pierakstītas teikas par apslēptās mantas vietām Rīgas apriņķa Ķečos – netālu no Naudas atvara atrodas ne tikai Naudas akmens, bet arī dūņains avotiņš, kurā arī atrodas apslēpta nauda (LFK 280, 946–948. Lize Zute, 61 g., Rīgas Ķečos; pier. J. Laudanski, 1927.).

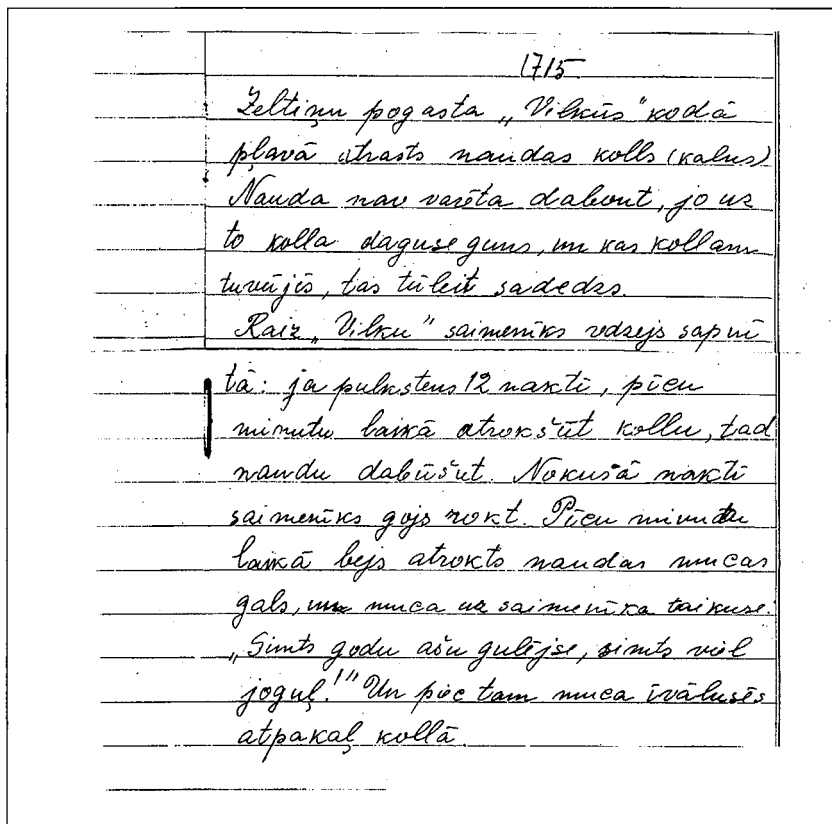
A. Lerha-Puškaiša sakārtotajos izdevumos publicētas pasakas un teikas gan no paša sastādītāja, gan no F. Brīvzemnieka vākuma. Izdevuma septiņās daļās apkopti arī pasaku un teiku izraksti no periodiskajiem izdevumiem, tie iekļauti arī Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas un A. Bīlenšteina materiāli. Lai arī krājumam raksturīgs žanriski nediferencēts, satura un formas ziņā ļoti daudzveidīgs materiāls, pastāv arī klasifikācijas problēmas, kas apgrūtina teiku par mantas vietām atlasī pētījumam, tomēr fundamentālajā izdevumā ietverti visi līdz 20. gs. sākumam apzinātie pasaku un teiku materiāli [1; 3].

Pētījumam izmantoti P. Šmita sakārtotā latviešu vēstītājfolkloras publicējuma pēdējie trīs sējumi, kuros apkopotas teikas no dažādiem vākumiem, tostarp paša P. Šmita, kā arī A. Lerha-Puškaiša vākuma, lielākoties no viņa sakārtotā, taču neizdotā 7. daļas 2. sējuma.⁸ Krājuma klasifikācijas izveidē izmantotas somu skolas teorētiskās atziņas un A. Ārnes pasaku tipoloģija. Ņemot vērā P. Šmita plašās zināšanas latviešu un cittautu vēstītājfolklorā un sekošanu vēsturiski ģeogrāfiskās skolas uzskatiem, krājumos ietverti sastādītāja zinātniskie komentāri par teiku saturu un tajās minētajiem mitoloģiskajiem tēliem, kā arī asa vēršanās pret folkloras tekstu viltotajiem [23]. Tomēr, zinot P. Šmita savdabīgo attieksmi pret teicēju un diemžēl arī oriģināltekstu, visbiežāk tos pašrocīgi īsinot un labojot [1], pētījumā izmantotās teikas par mantas vietām, kas visvairāk atrodamas nodaļā "Nauda" 14. un 15. sējumā, tika rūpīgi izvērtētas, un tās, ja vien iespējams, salīdzinātas ar teksta pirmpublicējumiem⁹ vai rokrakstiem (sk. 2. att.).

A. Ancelānes sastādītajās teiku izlasēs, kas ir plašākie viena žanra izdevumi, ievērota tekstu klasifikācija, publicētā materiāla apjomu strukturējot tematiski (piemēram, "Dabas spēki un parādības", "Nogrimušas pilis, baznīcas" u.c.). Teiku tekstos labotas tikai ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdas, sniegta pasportizācija, kāda tā pieejama teikas pierakstā (teikas teicējs, viņa dzimšanas vieta un vecums, teikas dzirdēšanas un pierakstīšanas vieta un laiks). Izlašu sākumā sniegti sastādītājas ievadapcerējumi par teikas žanru, definīciju, problemātiku, krājuma struktūru, krājumu beigās pievienotas vārdnīcas, kas

⁸ A. Lerha-Puškaiša (1859–1903) sakārtotais Latviešu tautas teiku pasaku 7. daļas 2. sējums saglabājās manuskriptā līdz 2001. gadam, kad to laida klajā apgāds "Atēna".

⁹ Piemēram, Latviešu tautas teiku un pasaku 15. sējumā sastādītājs iekļāvis teiku par Naudas purvu Ādammuižas tuvumā, salīdzinot to ar teksta pirmpublicējumu A. Lerha-Puškaiša 1. sējumā, P. Šmits teiku publicējis bez virsraksta "Naudas purvs pie Lielbērzes Ādammuižas", kas pētījumā par mantas vietām uzskatāms par būtisku informāciju, ņemot vērā, ka Latvijā Ādammuižas ir gan Liepājas, gan arī Valkas pusē.

2. att. Teikas pilns teksts rokrakstā

skaidro teiku valodā sastopamos vārdus un izteicienus. Izlasēs “Latviešu tautas teikas” un “Latviešu tautas teikas. Vēsturiskās teikas” ievietots arī pagastu, apriņķu un pilsētu alfabētisks saraksts, kā arī Latvijas administratīvi teritoriālā karte, kas sniedz pārskatāmāku informāciju par tekstos minēto objektu atrašanos, kā arī teikas dzirdēšanas un pierakstīšanas vietu. Krājumu ērtākai izmantošanai tajos ietverts teiku objektu rādītājs, ar kura palīdzību gūstams pārskats par publicējumā ievietotajām teikām, kas tematiskās klasifikācijas un teiku motīvu dažādības dēļ citādi nebūtu iespējams, jo īpaši gadījumos, kad kāda vieta, persona vai notikums teikās minēts vairākkārt, to saturiski neizceļot

kā galveno. Diemžēl nevienā no trim krājumiem nav atsevišķi izdalītas teikas par naudu, lai gan to skaits LFK arhīva manuskriptos ir mērāms tūkstošos.

Folklorā ir viens no informācijas avotiem, ko savos pētījumos izmanto gan folkloras pētnieki un etnogrāfi, gan valodnieki, literatūrzinātnieki un citu zinātņu nozaru speciālisti, tostarp vēsturnieki un arheologi. Arheologs J. Apals, pateicoties tautas teikām, Latvijas hidroarheoloģisko pieminekļu apzināšanas laikā (1959–1964) atklāja jaunu arheoloģisko vietu kategoriju – ezerpilis jeb ezermitnes [4]. Arheologs R. Ritums pētījis teikas par pilskalniem [20]. Arheologi J. Graudonis un V. Urtāns kopīgi sarakstītajā grāmatā par arheoloģijas pieminekļiem Latvijā “Senatnes pēdās” (1961) norāda, ka arheoloģisko pieminekļu saglabāšanā un pētniecībā svarīgs un nepieciešams informācijas iegūšanas avots ir folklorā, īpaši teikas, kurās parādās zīmīgi vietu nosaukumi. Vēsturnieks A. Caune atzīst, ka teikas ir ne vien latviešu tautas mutvārdu sacerējumu krājums, kas, aizvien pārveidots un papildināts, tiek nodots no paaudzes uz paaudzi, bet arī vērtīgs vēstures avots, no kura varam gūt ziņas par seniem notikumiem, arheoloģiskiem pieminekļiem, ticējumiem un mitoloģiskiem priekšstatiem [6]. Folklorā kā informācijas avotu pētījumos plaši izmantojis arheologs J. Urtāns [25].

Vēstures zinātnē un tās apakšnozarēs netiek apšaubīta folkloras kā vērtīga vēstures avota iesaistīšana un izmantošana pētījumos, tomēr aktuāls ir un paliek jautājums – cik lielā mērā folklorā paustais atspoguļo realitāti? Konstatēt vēsturisko liecību precizitāti folkloras tekstos apgrūtina folkloras attīstības fenomens – tās daudzslāņainība, no katra vēsturiskā perioda uzkrājot sevī aizvien jaunas liecības, tādējādi vēstures pētniekiem izvirzot problēmjautājumu – kā izvērtēt, kuras folkloras teksta liecības un pazīmes ir patiesām “senas” [7].

Latviešu folklorists P. Šmits uzskata, ka folklorā var atrast ziņas par ļaužu dzīvi senākos laikos, jo pasakas, teikas, latviešu tautasdziesmas nestāv ārpus savas dzīves apstākļiem un ārpus sava laika interesēm [24, 321]. Atskaņas par vēsturisko realitāti plašāk rodamas vēstītājfolklorā, konkrēti teikās un nostāstos.¹⁰ Nostāstam trūkst teikai raksturīgā mitoloģiskā vai fantastiskā skaidrojumu-

¹⁰ Abi šie vēstītājfolkloras žanri netiek krasi šķirti, jo ir grūti atdalāmi viens no otra. No laika distances raugoties, gandrīz neiespējami ir noteikt nostāsta pārtapšanu teikā. Pēc abu žanru definīcijām, vēsturiskās patiesības kodols vairāk jaušams nostāstā, kas ir reāls stāstījums par konkrētiem notikumiem un personām, nozīmīgām parādībām dabā, sadzīvē. Parasti nostāsts ir teicēja vai cita aculiecinieka atmiņu stāstījums par paša pieredzē vēroto vai pārdzīvoto [5].

ma. Teikās un nostāstos apvienojas reālais un fantastiskais, caur ko atspoguļojas cilvēku interese, arī priekšstati par apkārt notiekošo. Teikas ir cieši saistītas ar cilvēku dzīvi un līdz ar to glabā ļoti senas atmiņas un norādes par tālu, kādreiz bijušu īstenību. Liela daļa teiku ir saistītas ar kādu konkrētu vietu un laiku, konkrētām personām, kā rezultātā, klausoties vai lasot teikas, rodas ticamības izjūta, kas ne tikai rada pārliecību par stāstītā patiesumu, bet, iespējams, arī ataino to. Stāstījumu pētnieks H. Bauzingers uzskata, ka teikas realizācijai ir nepieciešami trīs posmi – objektīvs notikums, interpretējošs izskaidrojums, tālākstāstīšana [5]. Viņa kolēģis L. Rerihs teikas pretstata pasaku žanram, iezīmēdams teikas žanra īpatnās atšķirības – teikai ir isāka forma, citāds laika un telpas formulējums, pesimistiskas beigas, teika ir saistīta ar konkrētām pasaules lietām, no teikas uztvērēja tiek prasītas noteiktas zināšanas par tām, un līdz ar to veidojas ticamība par stāstīto [21]. Pēc teiku pētnieces A. Ancelānes domām, teikas nav notikumu hronika, bet gan patiesības un tautas iztēles īpatns savijums, kurā tomēr atainojas dzīves īstenība, atbalsojas tautas pagātne, sava laika vēsturiskās patiesības galvenās līnijas [2]. Tautas mutvārdu tradīcijas un vēsturiskās īstenības attiecības un to pakāpes var būt ļoti daudzveidīgas, tāpēc teikās ir kritiski jāizvērtē t.s. vēsturiskais kodols, jo tas var būt gan kļūdaini, gan atrasties pārlieku tālu no patiesā, vēsturiskā atgadījuma [22].

Turklāt, izmantojot folkloru kultūrvēsturiskos pētījumus, vajadzētu ievērot šī avota specifiku, vērību pievēršot tam, kur un kad teksts pierakstīts, lūkojot iespējami tuvāk iepazīt un izvērtēt ne tikai teicēju kā personību (izglītība, stāvoklis sabiedrībā, ētiskās vērtības u. c.), bet arī liecības pierakstītāja – intervētāja pozīciju un konkrētā laika kritērijus un pieņemtās normas mutvārdu daiļrades vākšanā.

Par mantas vietu pētījumā izmantotā avota trūkumu jāuzskata teikās esošās informācijas vispārīnājums – ziņas par vietas atrašanos ir skopas, nereti to nav nemaz vai arī tās ir neprecīzas. Pēc teikās esošās informācijas mantas vietu lokalizācija pa lielai daļai iespējama tikai pagasta robežās. Precīzi lokalizēt mantas vietu kultūrvēsturiskajā ainavā, sekojot informācijai teikā, iespējams tikai pāris gadījumos. Pārsvarā, lai vietu identificētu reāli ainavā, blakus teikas informatīvajai bāzei nepieciešami vēl citi uzzīņu resursi, jāveic t.s. lauka pētījumi.

Tomēr tautas mutvārdu liecības, kaut būdams subjektīvs vēstures avots, rekonstruē laikmeta ainu un rada plašas interpretācijas iespējas dažādiem

pagātnes notikumiem, padarot tos saprotamus mūsdienās. Folkloras materiāla studijas vēstures pētniekiem sniedz iespēju izprast kā pagātnes, tā tagadnes cilvēkus vēsturiskajā ainavā [7]. Pētījumā teikas par mantas vietām¹¹ tika izmantotas kā nozīmīgs informācijas avots, kas palīdz izskaidrot mantas vietu nosaukumu izcelšanos, kā arī atklāj liecības par mantas vietu un apslēptās mantas meklēšanas nozīmību senāk un mūsdienās.

Literatūra

1. Ambainis, Ojārs. *Latviešu folkloristikas vēsture*. Rīga : Zinātne, 1989, 70.–72. lpp., 86. lpp.
2. Ancelāne, Anna. Priekšvārds. Grām.: *Latviešu tautas teikas* : izlase. Rīga, 1961, 20. lpp.
3. *Anss Lerhis-Puškaitis atmiņās un stāstos*. Sast. Guntis Pakalns. Rīga : Madris, 2000, 55.–70. lpp.
4. Apals, Jānis. *Āraišu ezerpils*. Cēsis : Cēsu muzeju apvienība, 1993, 20 lpp.
5. Bausinger, Hermann. *Formen der Volkspoesie*. 2. Aufl. Berlin : Erich Schmidt, 1980, S. 171–184.
6. Caune, Andris. Teikas vēsturnieka skatījumā. Grām.: *Latviešu tautas teikas : Izcelšanās teikas*. Rīga : Zinātne, 1991, 6. lpp.
7. Gazin-Schwartz, Amy and Cornelius J. Holtorf. 'As long as ever I've known it...': on folklore and archaeology. In: *Archaeology and Folklore*. London : Routledge, 1999, pp. 3–20.
8. *Latviešu tautas pasakas un teikas*, 13. sēj. Sakārt. Pēteris Šmits. Rīga : Valters un Rapa, 1936, 451 lpp.
9. *Latviešu tautas pasakas un teikas*, 14. sēj. Sakārt. Pēteris Šmits. Rīga : Valters un Rapa, 1936, 582 lpp.
10. *Latviešu tautas pasakas un teikas*, 15. sēj. Sakārt. Pēteris Šmits. Rīga : Valters un Rapa, 1937, 508 lpp.
11. *Latviešu tautas teikas un pasakas*, L.P. kārtotas un H. Visendorfa izdotas, 5. d. Jelgava, 1894, xiv + 416 lpp.
12. *Latviešu tautas teikas un pasakas*, 6. d. (pirajā pusē), Dr. A. Bilenšteina, F. Brīvzemnieka, Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas un L.P. krājumi; sakārt. L.P. Rīga, 1896, viii + 1 + 584 lpp.

¹¹ Īpaši vairāki folkloras teksti no dažādiem teicējiem par vienu vietu.

13. *Latviešu tautas teikas un pasakas*, 6. d. (otrā puse), Dr. A. Bilenšteina, F. Brivzemnieka, Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas un L.P. krājumi; sakārt. L.P. Rīga, 1896, iv +586.–1066. lpp.

14. *Latviešu tautas teikas un pasakas*, 7. d., 1. sēj.; krājumu kārtojis un pēc vielas – sakarā ar iepriekšējām sešām daļām – iedalījis L.P. Cēsis, 1903, lxxvi + 1330 lpp.

15. *Latviešu tautas teikas un pasakas*, 7. d., 2. sēj.; krājumu kārtojis un pēc vielas – sakarā ar iepriekšējām sešām daļām – iedalījis L.P. Rīga : Atēna, 2001, 600 lpp.

16. *Latviešu tautas teikas* : izlase. Sast. Anna Ancelāne. Rīga : Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961, 440 lpp.

17. *Latviešu tautas teikas : Izcelšanās teikas* : izlase. Sast. Anna Ancelāne. Rīga : Zinātne, 1991, 494 lpp.

18. *Latviešu tautas teikas : Vēsturiskās teikas* : izlase. Sast. Anna Ancelāne. Rīga : Zinātne, 1988, 462 lpp.

19. Ritums, Ritvars. *Teikas par Latvijas pilskalniem kā vēstures avots* : diplomdarbs. Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte, 1991.

20. Ritums, Ritvars. Legends about hillforts: altered reality. In: *EEA : Abstracts Book*. Bournemouth, 1999, p. 73.

21. Röhrich, Lutz. Probleme der Sagenforschung. In: *Einführung in das Freiburger Forschungsprojekt "Dämonologische Sagen"*. Freiburg/Breisgau, 1993, S. 210–219.

22. Seidenspinner, Wolfgang. Mythen von historischen Sagen. *Jahrbuch für Volkskunde*. 5. Folge, Nr. 11, 1988, S. 83–104.

23. Šmits, Pēteris. Ievads. Grām.: *Latviešu tautas pasakas un teikas*, 1. sēj. Sakārt. Pēteris Šmits. Rīga : Valters un Rapa, 1925, 3.–134. lpp.

24. Šmits, Pēteris. *Folklorā. Vēstures liecības pasākās*. [b.v., b.g.], 321 lpp.

25. Urtāns, Juris. *Skudra pie kalna : arheologa stāsti*. Rīga : Nordik, 2004, 180 lpp.

Ieva Vītola

Folk Legends as Resources for the Investigation of Hidden Treasure Places

Summary

The hidden treasure places are the places about which people tell that there once has been or still lies a hidden treasure. The place names usually contain words related to treasures – “money”, “treasure”, “gold” or “silver”. The cultural historical landscape of Latvia includes places like Treasure hills, Treasure waters (Silver Spring, Money Dell), Treasure pits, and Treasure stones.

In order to find out the functions and the meaning of the treasure places in the cultural historical environment, Latvian folklore resources, both published and unpublished-mostly folk legends about the hidden treasures-were used for investigation.

From approximately 2000 folk legends about hidden treasure there were selected only those legends in which the name of the hidden treasure place was mentioned. Usually, the name of the hidden treasure place is mentioned either in the title, in the beginning in or in the end of a legend, for example, “since that time the pond has been named a silver pond”.

According to the existing information of the folk legends, the localization of hidden treasure places is possible only in some cases – the localization of a place is mostly possible only in the borders of one parish.

The investigated folk legends about the hidden treasure were used as a significant source of information, which helped to explain the origins of names related to the hidden treasure, as well as to identify statements about the hidden treasure place and analyse the significance of searching this treasure in the old days and nowadays.